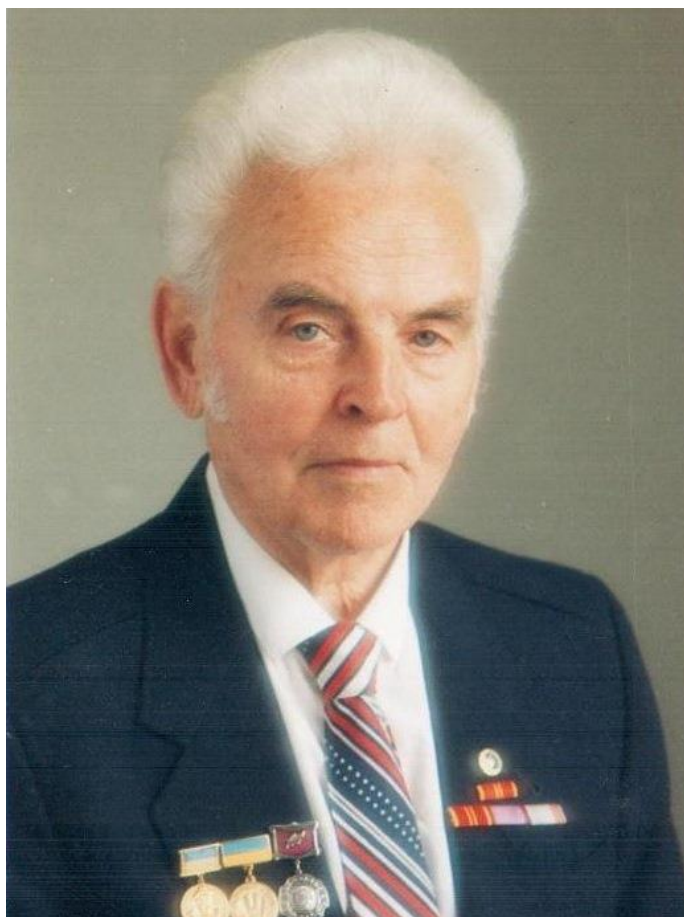

ХРОНІКА

ПАМ'ЯТІ Петра Васильовича ЗАРІЦЬКОГО (1928-2017)

2 лютого на 90 році пішов з життя відомий український мінералог, доктор геолого-мінералогічних наук, професор кафедри мінералогії, петрографії та корисних копалин Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна – Петро Васильович Заріцький. Складно перелічити всі почесні звання і нагороди, державні та громадські, що він отримав за повні 89 років життя, майже 70 із яких віддано служінню мінералогії: академік АН Вищої школи України, Заслужений діяч науки і техніки України, відмінник освіти СРСР та України, Заслужений професор Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна (ХНУ), почесний професор Сіанського гірничого інституту (Китай), почесний професор Пекінського університету, почесний професор Міжнародної студентської наукової школи Російської АН та Міносвіти і науки, почесний член Українського мінералогічного товари-

ства (УМТ), лауреат нагороди Ярослава Мудрого в галузі науки і техніки АН ВШУ, лауреат срібного і золотого знаку УМТ, лауреат медалі ім. Л.І. Лутугіна «За заслуги в розвідці надр України» Державної геологічної служби України, лауреат премії ім. В.Н. Каразіна ХНУ.

Народився Петро Васильович 27 січня 1928 р. у с. Губарівка Харківської області. Вже дорослим юнаком закінчив у 1947 р. Богодухівську середню школу. Золота медаль, яку отримав за середню освіту, відкривала йому двері найпрестижніших вишів для здобуття спеціальності. Він вибрав дуже престижну на той час професію геолога і вступив до геологічного факультету Харківського державного університету (ХДУ, нині ХНУ), з яким тісно пов'язав все своє подальше життя, наукову і педагогічну діяльність. Після закінчення навчання у виші (1952) і здобуття чергової відзнаки, П.В. Заріцький, як один із

кращих випускників, отримує рекомендації для вступу до аспірантури при ХДУ. Вже через чотири роки він кладе на стіл спецради готову наукову роботу і захищає кандидатську дисертацію (1956). Далі – викладацька робота на кафедрі мінералогії і петрографії в ХДУ і в Харківському гірничому інституті за сумісництвом. Однак він не полишає наукових досліджень, які завершилися захистом докторської дисертації на тему: «Минералогия и геохимия диагенеза угленосных отложений Донецкого бассейна» (1966), що незабаром була опубліковано у вигляді однойменної двохтомної монографії (1970, 1971). Молодий доцент швидко отримує звання професора, а з 1968 року стає незмінним завідувачем кафедри мінералогії, петрографії та корисних копалин на довгі 35 років (1968-2003). Навіть пізніше, на посаді професора кафедри, ще тривалий час не залишає без нагляду своє дітище, залишаючись негласним куратором.

Зацікавленість процесами діагенезу призвела до того, що професор П.В. Заріцький на базі вивчення конкрецій став основоположником нового наукового напрямку дослідження осадових порід та пов'язаних з ними корисних копалин. На IX Міжнародному конгресі в США в 1979 р. він обґрунтував створення нової галузі природознавства на стику мінералогії, геохімії і літології – конкреціології й конкреційного аналізу. За ініціативи та під його керівництвом були проведені п'ять Всесоюзних наукових конференцій «Конкреції та конкреційний аналіз» у Ленінграді (1970, 1976, 1986), Харкові (1973), Тюмені (1983). Петро Васильович отримує неофіційний статус головного літолога країни. У всякому разі жоден захист дисертацій з літології в Україні не обходився без його експертного висновку. За його ініціативи у 1987 р. вперше в Україні в ХНУ відкрита підготовка магістрів зі спеціалізації «Літологія».

Коло наукових інтересів професора було набагато ширшим, ніж конкреціологія. Мінералогія і геохімія літогенезу, геохімія техногенезу, геохімія доквілля, літологія нафтогазоносних формацій, пов'язані з осадовими породами корисні копалини, керівні валуни кристалічних порід у вугільних відкладах, вугільна геологія і літологія тощо. П.В. Заріцький першим у колишньому СРСР розпочав вивчення унікальних міжвугільних мінеральних прошарків – тонштейнів Донбасу і Сілезького басейну (Польща) для вирішення наукових і практичних проблем вугільної геології і літології, став ініціатором і співголовою від СРСР оргкомітету I Міжнародного колоквиуму з проблеми тонштейнів (Чехословаччина, 1977). Він автор понад 750 публікацій у вигляді статей, монографій, підручників і навчальних посібників, з них понад 250 у зарубіжних виданнях.

Чудовий оратор, Петро Васильович був активним пропагандистом наукових знань. Його доповіді уважно слухали і студенти, і науковці зі стажем. За грубими підрахунками він зробив доповіді на понад 400 конференціях різного рівня, з них 150 – у зарубіжних країнах (Польща, Чехія, Словаччина, Югославія, Німеччина, Італія, Велика Британія, Франція, Іспанія, США, Китай, Канада, Російська федерація). Він був членом Оргкомітету багатьох-багатьох мінералогічних і літологічних нарад і конференцій вітчизняного рівня, а конференції з конкреційного аналізу готувались під його керівництвом.

Тривалий час доктор геолого-мінералогічних наук П.В. Заріцький був відповідальним за підготовку наукових кадрів як член експертної ради наук про Землю Вищої атестаційної комісії СРСР (1968–1980 рр.) і як голова секції наук про Землю Східного центру АН вищої школи України (1993–1999 рр.); як член секції «Геологія» науково-експертної ради МОН України (2003); як член спеціалізованої ради для захисту дисертацій при Інституті геохімії й фізики мінералів АН України (1981–1990), потім при Інституті геохімії, мінералогії та рудоутворення НАН України (2004–2010); як член експертної ради із захисту дисертацій при геолого-географічному факультеті ХНУ (1987–1995) (2012–2016), як член Комісії зі створення стандарту навчального плану бакалавра й магістра МОН України.

Активний організатор науки, він не цурався в різний час очолювати або просто брати участь у наукових організаціях й асоціаціях різного рівня – комітетах, радах, товариствах, редколегіях. Коло його науково-організаційних і громадських інтересів було безмежним: член науково-експертної ради «Нафта і газ України» МОНУ; член ради Українського мінералогічного товариства та голова його Харківського відділення; член Літологічного комітету НАНУ та голова його Харківського відділення; член Метеоритного комітету НАН України, член бюро та голова секції «Мінеральні ресурси регіону та їх раціональне використання» Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України; член бюро Міжвідомчого літологічного комітету АН СРСР від України і голова наукової секції комітету «Конкреційний аналіз і проблеми діагенезу»; голова наукової секції «Мінеральні ресурси регіону і раціональне їх використання» ПСНЦ НАН і МОН України; член науково-технічної ради «Технологія видобутку й переробки корисних копалин» МОН України; Член бюро і наукової ради Північно-Східного наукового центру НАН і МОН України; член науково-експертної ради з координації наукових досліджень вищих навчальних закладів МОН України; голова редакційної ради

збірника «Земля–Космос. Творча спадщина Ю.В. Кондратюка», (Харків, 1997), член Спілки геологів України; іноземний член Мінералогічного товариства АН Польщі, Голова Ради старійшин ХНУ імені В.Н. Каразіна; член правління Союзу ветеранів-викладачів і науковців вишів України; голова наглядацької ради Української асоціації «Жінки в науці та освіті». Додайте сюди участь у регулярних засіданнях вченої ради ХНУ і вченої ради ВАТ «УкрНДІ вогнетривів ім. А.С. Бережного» (м. Харків) та участь у засіданнях Редколегій таких періодичних видань як «Вісник Харківського національного університету імені В.Н.

Каразіна», «Мінералогічний збірник Львівського національного університету», «Записки Українського мінералогічного товариства», «Збірник праць ВАТ «УкрНДІ вогнетривів ім. А.С. Бережного» тощо. Залишається лише дивуватися, як за такої активності Петро Васильович досяг поважного віку, не розгубивши при цьому молодечого запалу.

Це була чудова людина – інтелегентної зовнішності і поведінки, приємна і цікава у спілкуванні, доброзичлива на загал. Він цінував людей і знав собі ціну. Нам його не вистачатиме. Світла йому пам'ять!

*Колектив факультету геології, географії, рекреації і туризму,
Харківське відділення «Українського мінералогічного товариства»,
Редакційна колегія «Вісника»*